

Janina Kozłowska

EMIGRACJA ZAGRANICZNA Z POWIATU NOWOSADECKIEGO W LATACH 1900-1966

Problematyka badawcza w zakresie emigracji zagranicznej z Polski została w znacznym stopniu pominięta we współczesnych badaniach demograficznych i ekonomicznych. Zasadniczą przyczyną tego jest fakt usunięcia przez państwo ludowe bezpośrednich przyczyn ekonomicznych, które z końcem XIX wieku i w pierwszej połowie XX wieku wpływały na masowość tego zjawiska.

Nie należy też uważać, mimo braku publikowanych danych statystycznych, że zjawisko to w współczesnej Polsce nie występuje¹. Współczesna emigracja zagraniczna oparta jest w zasadzie na powiązaniach rodzinnych. Pod względem terytorialnym zjawisko to jest silnie zróżnicowane i uzależnione od tradycji emigracyjnych w poszczególnych mikroregionach.

Artykuł niniejszy jest częścią szerszego opracowania dotyczącego emigracji zagranicznej z województwa krakowskiego i ujmuje wielkość i kierunki emigracji powiatu rolniczego wchodzącego w skład Galicji, a ta ze względu na słaby rozwój przemysłu, nadmierne rozdrobnioną strukturę agrarną stała się z końcem XIX i w początkach XX wieku terenem o szczególnie dużym nasileniu emigracji zagranicznej. Ocena zjawiska w świetle statystyk państw zaborczych daje nieprawidłowy obraz wielkości emigracji, bowiem przemieszczenie się ludności z jednej dzielnicy Polski do drugiej w statystykach państw zaborczych traktowane było jako emigracja zagraniczna. Na przykład wyjazd z Krakowa do Poznania zaliczany był do emigracji zagranicznej, zaś wyjazd z Krakowa do Wiednia mieścił się w kryterium migracji wewnętrznej. Ponadto w okresie tym występowało również nielegalne przekraczanie granicy, co oczywiście nie znalazło odbicia w statystyce².

Oczywiście wychodźstwo to było rezultatem przeludnienia rolniczego wynikającego z ciągłego obniżania się stopy życiowej³.

W literaturze ekonomicznej Polski przedwrześniowej zjawisko emigracji oceniane było jako "wentyl bezpieczeństwa" dla niepomysłnej sytuacji gospodarczej, w jakiej znajdowała się Polska w okresie zaborów i w latach międzywojennych⁴. Jest sprawą bezsporną, że w okresie międzywojennym kiedy bezporobocie w Polsce urosło do katastrofalnych dla gospodarki kraju rozmiarów, kolejne rządy polskie starały się likwidować ten problem. Ukazało się szereg publikacji, przeważnie typu socjologicznego i ekonomicznego, charakteryzujących nadwyżki siły roboczej.

Jednym z głównych środków zaradczych było utworzenie w 1933 r. Funduszu Pracy, który miał skoncentrować swoje wysiłki na organizowaniu zatrudnienia⁵. Równocześnie, widoczna była dążność władz rządzących do zmniejszenia nadmiernej liczby rąk roboczych drogą emigracji zagranicznej⁶. Wówczas zrodziły się w ówczesnym rządzie pomysły planów kolonialnych. Pierwszym krokiem, zmierzającym do realizacji tych planów,

było założenie w 1936 r., Międzynarodowego Towarzystwa Osadniczego⁷. Propaganda kolonialna prowadzona była na szeroką skalę również przez utworzenie w 1934 roku Ligi Morskiej i Kolonialnej. Problem bezrobocia występował przez cały okres międzywojenny /krzysy światowe powodowały wahania na zagranicznych rynkach pracy/ mimo widocznych wysiłków ze strony rządu, a przyczyny tego zjawiska tkwiły w strukturze gospodarczej kraju. Okresy obu wojen światowych /uczestnictwo w działaniach wojennych, po-
byt na przymusowych robotach, niewola, zmiany granic państwa, względy polityczne/ pozostawiły poza granicami kraju pewien procent ludności z terenu Polski⁸.

Metoda pracy

W materiałach źródłowych brak szczegółowych danych, dotyczących zjawiska emigracji polskiej na przestrzeni lat 1900-1966 z regionu krakowskiego, wobec czego autorka podjęła próbę uzyskania materiałów drogą badań terenowych. Podstawę opracowania niniejszego stanowią dane liczbowe, dotyczące emigracji zagranicznej z powiatu nowosądeckiego, zebrane drogą badań ankietowych, przeprowadzone w latach 1966 i 1967 przy współpracy Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Nowym Sączu. Kwestionariusze zostały rozesłane do wszystkich szkół podstawowych. W większości zostały wypełnione przez kierowników szkół, którzy przeprowadzili wywiady z najstarszymi mieszkańcami wsi oraz reemigrantami zorientowanymi w organizacji wyjazdów zagranicznych. Każdy kwestionariusz, wysłany do szkoły, zaopatrzone był w pismo przewodnie Wydziału Oświaty, informujące kierowników szkół o konieczności umieszczenia w ankietach tylko danych sprawdzonych⁹.

Łączna ilość wsi, w których przeprowadzono badania kwestionariuszem, w powiecie nowosądeckim stanowi 81% ogółu wsi. Realizacja ilościowe obrazujące zjawisko emigracji zagranicznej, dokonane i zebrane w odniesieniu do najmniejszej jednostki terytorialnej /wsi/, jakkolwiek nie dają pełnego obrazu zjawiska /było ono niewątpliwie większe/, umożliwiły dokonanie opisu poszczególnych faktów, w szczególności dotyczących przyczyn i kierunków emigracji. Wykazały one, że o kierunkach emigracji w dość dużym procencie decydował czynnik psychologiczny, a niejednokrotnie był nawet główną przyczyną emigracji.

W pracy niniejszej autorka posługuje się porównaniami czasowymi. Podziału czasowego dokonano biorąc pod uwagę odmienną sytuację społeczno-ekonomiczno-polityczną, w której występowało zjawisko emigracji. W związku z tym, wydzielono pięć okresów historycznych, które - biorąc pod uwagę przyczyny emigracji - autorka analizuje w trzech zestawach czasowych: 1900-1913 i 1919-1939, 1914-1918 i 1940-1945, 1956-1966. Ze względu na trwałość zjawiska emigracji wydzielono emigrację stałą, okresową i sezonową⁴.

Okresy, jakie wydzielono do analizy historyczno-porównawczej, są czasowo bardzo zróżnicowane. Dla ułatwienia porównań obliczono wskaźnik roczny emigracji¹¹. Obliczono też wskaźniki rocznych wyjazdów dla osób biorących udział w emigracji sezonowej¹².

Tło społeczno-ekonomiczne emigracji

Pod koniec XIX wieku ludność zamieszkała na terenie Galicji zaczęła szukać zarobku poza granicami kraju.

*Ponieważ nie tylko w górskich powiatach, ale i na równinach zaczęło brakować zarobku i chleba, rozpoczął polski wiesniak szukać zarobku poza

granicami wsi, najpierw przy robotach kolejowych w kraju i poza jego granicami, następnie w 1825 roku zwrócił się do zagłębia karwinko-ostrowskiego, około 1895 roku poszedł do Niemiec jako robotnik sezonowy tudzież jako robotnik fabryczny i górniczy. Jeszcze przed 1880 rokiem znalazł drogę do Stanów Zjednoczonych¹⁴.

W świetle faktów historycznych i gospodarczych należy stwierdzić, że sytuacja gospodarcza Galicji w początkach XX wieku uległa pewnej poprawie. Decydujące znaczenie w rozwoju gospodarczym miał przemysł miejscowy /gorzelnie, cukrownie, browary, tartaki, cegielnie/ oraz emigracja zagraniczna, a wraz z nią napływ kwot pieniężnych do kraju¹⁵.

Zwiększenie zatrudnienia w przemyśle nie wyczerpało w pełni podaży wolnych rąk roboczych. Trudności w znalezieniu zajęć kierowały ludność poszukującą pracy ku zagranicy. F. Bujak, oceniając nasilenie tego zjawiska w Galicji w początkach XX wieku, podaje liczbę 100 tysięcy osób, wyruszających rocznie okresowo /1-3 lat/ do Stanów Zjednoczonych i około 250 tysięcy osób pracujących sezonowo w Danii i w Niemczech¹⁶. Według Gliwica z Austrii do Stanów Zjednoczonych przybywało rocznie w latach 1899-1908 33400 osób, w latach: 1909-1914 43300 osób¹⁶, zaś na sezonowe roboty do Niemiec wyjeżdżało w latach 1896-1890 17200, 1902-1904 33300, 1905-1908 92200, 1909-1911 222600 osób¹⁶.

Emigracja ta miała istotny wpływ na zmniejszenie podaży wolnych rąk roboczych, /szczególnie dotyczyło to powiatów o dużym przeludnieniu rolniczym/. Miała też niewątpliwie duży wpływ na społeczno ekonomiczne i kulturalne zmiany wsi¹⁸.

Okres międzywojenny charakteryzował się nadmiarem rąk do pracy, występującym we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej. Istotnym czynnikiem, wpływającym na sytuację rynku pracy, było w dalszym ciągu występujące w rolnictwie bezrobocie, które przybrało katastrofalne rozmiary¹⁹. W literaturze ekonomicznej często określane jest ono terminem "bezrobocie utajone", polegające na marnotrawstwie siły roboczej w karłowatych gospodarstwach chłopskich. Kategorię ludności zbędnej stanowiła przede wszystkim młodzież, która nie mogła znaleźć pracy poza rolnictwem i nie mogła również otrzymać gospodarstwa, które mogłoby być dla niej podstawą egzystencji²⁰.

Sfery rządzące ówczesnej Polski szukały rozwiązania problemu przeludnienia między innymi na drodze emigracji zagranicznej. W rezultacie tej polityki Polska znalazła się w czołówce państw emigracyjnych²¹.

WIELKOŚĆ EMIGRACJI W LATACH 1900-1913 i 1919-1939

Dane statystyczne, obrazujące wielkość emigracji, tylko relatywnie obrazują liczebność tego zjawiska na omawianym terenie w poszczególnych okresach czasu, bowiem wsie Tylicz, Zubrzyk, Mochnaczka Niżna, Wawrzka, Nowa Wieś, Łosie zamieszkiwane były /w latach objętych badaniem/ w dość dużym procencie przez ludność nie polską, która w wyniku zmiany granic opuściła te wsie /tereny te zostały zasiedlone na nowo w latach 1946 i 1947 /.

Z tabeli nr 1 wynika:

1. duże zwiększenie się liczby ludności w powiecie chrzanowskim /przyrost ten za lata 1890-1910 wynosił 45 osób/km² i nowosądeckim 30 osób/km²;

2. największa emigracja występowała w powiecie dąbrowskim, stanowiła bowiem 44,6% ogółu emigrantów w przebadanych powiatach, w powiecie nowosądeckim emigracja również była bardzo duża - 26,3% emigrantów w przebadanych powiatach:

3. w badanych powiatach największa liczba ludności wyemigrowała na stałe; liczbę tę jednak przekraczały wyjazdy sezonowe, ale ponieważ były to ruchy wahadłowe, nie stanowiły zatem faktycznego ubytku ludności z powiatu;

4. gęstość zaludnienia nie miała wpływu na wielkość emigracji. Z konkretnych danych należy wnioskować, że przyrost naturalny ludności z powiatów rolniczych pochłaniany był przez migrację. Wysokie wskaźniki emigracji /stałej, okresowej i sezonowej/ w powiatach rolniczych świadczą o tym, że ludność z tych terenów zmuszona była szukać pracy i zarobku poza granicami kraju.

Gęstość zaludnienia i liczba emigrantów w latach 1900-1913

T a b e l a nr 1

Nazwa powiatu	Gęstość zaludnienia na 1 km ²			Roczny wskaźnik emigracji w latach 1900-1913			Emigracja	
	1890	1900	1910	stałej	okresowej ^x	sezonowej ^x	ogółem	%
Chrzanów	110	131	155	30,8	16,3	96,8	1224	9,5
Dąbrowa Tarnowska	94	99	97	263,2	44,3	309,6	5751	44,6
Myslenice	95	100	107	111,0	24,2	136,3	2529	19,6
Nowy Sącz	109	122	139	171,7	36,1	101,6	3383	26,3
R a z e m				584,7	120,9	644,3	12887	100,0

^{x/} Roczny wskaźnik emigracji sezonowej obliczono, biorąc pod uwagę średnią wyjazdów sezonowych, która w latach 1900-1913 dla badanych terenów wynosiła trzy wyjazdy.

Źródła: W. C z e r k o w s k i, Gęstość zaludnienia w Galicji w 1890-1910. Kraków 1911, s. 8.

Obliczenia wyprowadzone z własnych badań terenowych.

Gęstość zaludnienia, struktura zaludnienia a liczba emigrantów w okresie międzywojennym

T a b e l a nr 2

Nazwa powiatu	Gęstość zaludn. na km ² w 1931 r.	Struktura zaludnienia na 100 osób, w tym:			Roczny wskaźnik emigracji			Ogółem emigrantów	%
		rolnictwo	przemysł	inne	stała	okresowa	sezonowa ^x		
Chrzanów	191	27,6	64,2	8,2	37,5	16,9	99,0	1524	12,7
Dąbrowa Tarnowska	109	89,8	8,2	2,0	150,7	14,1	603,0	5750	18,1
Myslenice	104	89,6	8,3	2,1	63,5	39,0	227,7	3163	26,5
Nowy Sącz	117	75,5	18,6	5,9	47,9	13,9	68,2	1510	12,7
R a z e m					288,7	86,0	1047,9	11947	100,0

^{x/} Roczny wskaźnik emigracji sezonowej obliczono, biorąc pod uwagę średnią wyjazdów sezonowych, która w latach 1919-1939 dla badanych terenów wynosiła 5 wyjazdów.

Źródło: Statystyka Polski, Seria C, t. 88, Drugi Powszechny Spis Ludności z dnia 9 XII 1931, Mały Rocznik Statystyczny 1939, s. 15.

Obliczenia wyprowadzone z badań terenowych.

Z powyższej tabeli wynika że:

1. w powiatach, charakteryzujących się największym zaludnieniem przypadającym na km /chrzanowski 191 osób, nowosądecki 117 osób/ i największym wskaźnikiem ludności zatrudnionej poza rolnictwem /chrzanowski 64,2, nowosądecki 18,6 - na 100 osób zatrudnionych/, emigracja była niewielka /12,7% ogółu emigrantów z przebadanych powiatów/;

2. w powiecie nowosądeckim wskaźniki wszystkich rodzajów emigracji są znacznie niższe w porównaniu z wskaźnikami w pozostałych powiatach rolniczych. Należy zatem wnioskować, że w powiecie tym powstały możliwości zatrudnienia pozarolnego z powodu rozwoju przemysłu miejscowego.

Terytorialne rozmieszczenie zjawiska emigracji w obrębie powiatu nowosądeckiego, mimo, że występowało ono w każdej gromadzie, wykazuje duże zróżnicowanie. Ponadto obserwuje się bardzo widoczny spadek wszystkich rodzajów emigracji w okresie międzywojennym.

Najbardziej emigracyjnymi gromadami były: Stary Sącz i Łącko oraz miasto Stary Sącz /od 300-700 osób/. Najliczniejszą grupę 1/3 wszystkich przebadanych gromad/ w tym powiecie stanowią te, z których wyemigrowało 100-200 osób. W emigracji stałej największy spadek wystąpił w gromadach Kamionka Wielka, Kobyle Gródek, Korzenna, Łącko i Stary Sącz. Również w miastach tego powiatu obserwuje się spadek emigracji stałej w okresie międzywojennym. W emigracji okresowej /w tym powiecie mało liczebnej/ najwidoczniejszy spadek obserwuje się w gromadach Stary Sącz i Jazowsko. Podobnie sytuacja przedstawia się w emigracji sezonowej, przy czym największy jej spadek w okresie międzywojennym wystąpił w mieście Stary Sącz.

Emigracja w czasie wojen światowych 1914-1918 i 1940-1945

Pierwsza wojna światowa spowodowała ogromne straty w ludziach oraz w majątku narodowym. Ludność polska, wciągnięta przez machinę wojenną trzecich państw, ucierpiała szczególnie dotkliwie. Zobowiązana do służby wojskowej /trzy armie/, poddana deportacji oraz zmuszona do przymusowych robót, rozproszona została na terenach państw zaborczych. Żołnierze wzięci do niewoli znaleźli się w wielu krajach europejskich, a także w Azji. Zniszczenia wojenne oraz ciężary gospodarcze, jakie poniosła ludność cywilna, spowodowały głód, nędzę oraz w wielu regionach kraju zastój gospodarczy.

Galicja w tym czasie, w dużym stopniu została wyludniona²⁴. Tragiczna sytuacja ekonomiczna na wsi polskiej zmuszała ludność do poszukiwania chleba i dlatego mimo trwania działań wojennych przez cały okres wojny istniała emigracja zagraniczna wszystkich trzech rodzajów. Liczba emigrantów tego okresu jest znacznie mniejsza, niż w okresach pokojowych, co uzasadnia fakt, iż znakomita większość Polaków w wieku produkcyjnym odbywała służbę wojskową w walczących armiach. Z uzyskanych drogą badań terenowych danych wynika, że emigracja tego okresu nie miała charakteru politycznego, ponieważ po zakończeniu działań wojennych i ogłoszeniu demobilizacji znakomita większość Polaków, przebywających poza granicami kraju, powróciła do Polski. Szczególnym magnesem przyciągającym tę ludność do kraju, było uzyskanie niepodległości przez państwo polskie. Natomiast pewne grupy osób, służące w armii Hallera, zmobilizowane poza granicami kraju, pozostały w Polsce, względnie powróciły do krajów mobilizacji²⁴.

Działania wojenne oraz stosowany przez państwa zaborcze przymus pracy, uniemożliwiły legalny ruch emigracyjny. Emigracja tego okresu odbywała się więc nielegalnie. W zestawieniach tabelarycznych tego okresu, znaleźli się również ci, którzy odbywając służbę wojskową poza granicami Polski, względnie przebywając w owych państwach w niewoli, w nielicznych wypadkach, nie powrócili do kraju. Zapewne część osób zatrudniona przy-

musowe przez państwa zaborcze również nie podjęła decyzji o powrocie do kraju/.

Emigracja w latach 1914-1918

Emigracja stała:	428 osób, w tym kobiet	152
okresowa:	51 " " "	21
sezonowa:	40 " " "	15

R a z e m 519 osób, w tym kobiet 188

W okresie pierwszej wojny światowej w emigracji zagranicznej z powiatu nowosądeckiego wzięło udział 519 osób, z tego pozostało poza granicami kraju 428 osób. Kobiety stanowiły 36% emigrujących zarobkowo w tym okresie czasu.

Zupełnie inaczej kształtował się ruch emigracyjny podczas drugiej wojny światowej. W orbitę działań wojennych wciągnięta została niemal cała Europa i znakomita większość ludności zamieszkująca ten kontynent. W podbitych przez wojska hitlerowskie państwach praktycznie "emigracja klasyczna" została całkowicie sparaliżowana. Na terytorium Polski w czasie bezpośrednich działań wojennych miały miejsce ogromne ruchy ludności, które doprowadziły do przemieszczenia się części obywateli naszego państwa na terytorium państw obcych. Dotyczyło to zarówno ludności cywilnej, która w wyniku ucieczki przed wojskami hitlerowskimi znalazła się na terytorium ZSRR, Rumunii, Węgier a następnie Francji i Anglii oraz wojska, które opuściło granice państwa i znalazło się w obozach internowanych, włącznie podjęło dalszą walkę z Niemcami przy armiach obcych. /Fewien procent tej ludności pozostał poza granicami kraju po zakończeniu działań wojennych i wliczony został do emigracji stałej/.

Emigracja ludności w latach 1940-1945

W okresie tym opuściło powiat nowosądecki 3444 osoby /w większości były to osoby wywiezione na przymusowe roboty do Niemiec/. Z tego pozostało poza granicami kraju - na stałe - 252 osoby /7,8%. Roczny wskaźnik wyjazdów wynosił 688,8 osób. Kobiety stanowiły 41% ogółu emigrantów tego okresu.

Jedną z powszechnie stosowanych przez okupanta hitlerowskiego represji w odniesieniu do ludności polskiej był wywóz na przymusowe roboty w Niemczech. Według J. Gumkowskiego "z terenu województwa krakowskiego na roboty te wywiezionych zostało 208 515 osób. Represjom tym poddana została ludność od czternastego roku życia.

Szczegółowo zjawisko to przedstawia poniższa tabela:

	14-22 lat	21-55 lat	powyżej 55 lat	razem	%
Mężczyźni	58 273	75 576	748	134 597	64,5
Kobiety	34 840	38 904	374	74 118	35,5
O g ó ł e m	93 113	114 480	1 122	208 715	100,0

Z tabeli tej można wyczytać, że z ogólnej liczby wywiezionych mężczyzn stanowili 64,5% a kobiety 35,5%. Ponadto z ogólnej liczby wywiezionych młodzień w wieku do lat dwudziestu stanowiła 44,7%, w tym mężczyźni 62,6%, a kobiety 37,4%.

Wojny światowe wpłynęły bezpośrednio na zahamowanie emigracji zarobkowej. W okresie pierwszej wojny światowej, ze względu na charakter działań wojennych /wojna pozycyjna/ i podział państwa między zaborców, odbywała się emigracja zarobkowa, jednak w znacznie mniejszych rozmiarach w porównaniu z ruchem emigracyjnym w czasach pokojowych. W okresie tym miał miejsce werbunek organizowany przez władze austriackie na okupowanych przez siebie terenach do robót w Austrii²⁶. Po wybuchu pierwszej wojny światowej zostali zatrzymani na terenie Austrii i Niemiec sezonowi emigranci polscy, którzy zajęli miejsca pracy zwolnione przez powołanych do wojska obywateli niemieckich i austriackich²⁷.

W okresie drugiej wojny światowej zjawisko emigracji zagranicznej nie występowało. Natomiast odpływ ludności, wywołany przez działania wojenne oraz wywóz na przymusowe roboty, doprowadził do opuszczenia kraju na stałe znacznych grup ludności. Ponadto dla drugiej wojny światowej charakterystyczne jest zjawisko emigracji politycznej wywołane zmianą granic państwa polskiego, jak i zjawisko emigracji, której bezpośrednią przyczyną opuszczenia kraju był wyjazd na przymusowe roboty, a faktyczną przyczyną pozostania na stałe były względy osobiste poszczególnych osób /np.: zawarcie związku małżeńskiego/.

Koniec drugiej wojny światowej zapoczątkował nowy, całkowicie odmienny charakter ruchów ludności. Nowa fala tych ruchów spowodowana była zmianą granic państwa polskiego. W tym więc wypadku mamy do czynienia z repatriacją, reemigracją ludności polskiej i ewakuacją ludności niepolskiej²⁸.

W regionie krakowskim w obecnym okresie czasu występuje również zjawisko odpływu ludności poza granice kraju. W porównaniu z wcześniejszymi okresami /przed pierwszą wojną światową i w okresie międzywojennym/ istniejące ono w niewielkich rozmiarach, jest jednak typowe w dalszym ciągu dla regionów rolniczych /Rocznie z powiatu nowosądeckiego, poza granicami kraju pozostaje na stałe 40 osób/. Biorąc przy tym pod uwagę fakt, że immanentne cechy gospodarki chłopskiej przetrwały również do chwili obecnej, a praca w gospodarstwie rolnym jest nader uciążliwa i czasochłonna i daje znacznie mniejszy dochód na jednego zatrudnionego /70% w stosunku do średniej płacy robotnika przemysłowego²⁹/, należy między innymi problem emigracji współczesnej traktować jako ucieczkę ze wsi, tylko że ten odpływ ludności odbywa się po utartych szlakach emigracji zagranicznej.

Emigracja zagraniczna z Polski w poprzednich okresach miała charakter ekonomiczny. Podłożem jej był nadmiar rąk do pracy w rolnictwie oraz permanentnie występujące bezrobocie. Natomiast gospodarka narodowa Polski Ludowej odczuwa nieustanny brak rąk do pracy w przemyśle, budownictwie oraz w państwowych gospodarstwach rolnych. Dlatego też w ustawodawstwie polskim nie ma przepisów odnoszących się wyłącznie do emigracji, ponieważ wyjazdy obywateli polskich poza granice kraju na stałe nie są wynikiem konieczności ekonomicznej³⁰.

Państwo polskie ze względu na odbudowę kraju ze zniszczeń wojennych, na zagospodarowanie Ziemi Zachodnich, na budowanie podstaw nowej, socjalistycznej gospodarki, w pierwszym dziesięcioleciu Polski Ludowej nie zezwalało na emigrację zagraniczną, było natomiast zainteresowane w powrocie do kraju Polaków zamieszkałych poza granicami³¹. Dlatego też ze zjawiskiem emigracji zagranicznej spotykamy się dopiero po 1956 roku. Niewątpliwie główną zachętą do migracji wewnętrznych jak i zagranicznych jest różnica w pracach i dochodach, która występuje zarówno w poszczególnych działkach gospodarki narodowej, jak też znaczne w tym względzie różnice między Polską, a głównym krajem imigracyjnym - Stanami Zjednoczonymi. Należy jeszcze wziąć pod uwagę bardzo korzystny kurs dolara w Polsce - fakt ten jest niewątpliwie zasadniczym bodźcem w obecnej emigracji do USA.

Stany Zjednoczone w polityce imigracyjnej do roku 1965 kierowały się przepisami z roku 1929, regulując napływ ludności według ustalonych systemów i kontyngentów - każdy kraj miał swój udział równy liczbie ludności urodzonej w kraju emigracji, a spisanej w 1920 roku w Stanach Zjednoczonych. W roku 1965 zostały zniesione kontyngenty przypadające na poszczególne kraje i została określona górna granica emigracji na 170 tys. osób, przy czym imigracja z żadnego kraju nie może przekroczyć 20 tys.³². W wypadku emigracji czasowej z podanym celem wizyty, imigrant w Stanach Zjednoczonych, według ustawodawstwa tego kraju, nie może podjąć pracy zarobkowej. Z tego powodu znaczny procent emigrantów, posiadających warunki /np. urodzenie lub posiadanie najbliższej rodziny w kraju emigracji/, ubiega się o wydanie paszportu na wyjazd stały oraz o wizę emigracyjną, ponieważ umożliwi im to podjęcie pracy zarobkowej³³.

Kierunki emigracji

Jeżeli bezpośrednią przyczyną emigracji był przede wszystkim słaby rozwój gospodarczy kraju i trudności w znalezieniu pracy poza gospodarstwem rolnym, to o kierunkach emigracji decydowało głównie zapotrzebowanie na siłę roboczą w krajach imigracji. Rozwijający się z końcem XIX w. przemysł amerykański zdecydował o tym, że kraj ten w owym czasie stał się jednym z najbardziej chłonnych rynków pracy dla robotników przemysłowych. Głównie też do tego kraju udawali się emigranci przed pierwszą wojną światową³⁴. W okresie międzywojennym emigracja do Stanów Zjednoczonych uległa ogromnemu zahamowaniu wskutek restrykcji emigracyjnych w stosunku do krajów słowiańskich.

Krajem kontynentalnym, do którego kierowali się emigranci przed pierwszą wojną światową, były Niemcy. Emigracja do Niemiec rozpoczęła się w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku w okresie rozwoju przemysłu i była wynikiem zapotrzebowania na robotników przemysłowych i rolnych.

Emigracja zagraniczna z powiatu nowosądeckiego w latach 1900-1966 objęła 9468 osób. Z tego pozostało poza granicami kraju 4509 osób, /47% ogółu emigrujących/. Zamieszkali oni w:

Stanach Zjednoczonych	3 146 osób	69,9%
Francji	354 "	7,8%
Niemczech	342 "	7,6%
Kanadzie	219 "	4,8%
Czechosłowacji	176 "	4,0%
Wk. Brytanii	39 "	0,8%
Argentynie	26 "	0,6%
Australii	26 "	0,6%
Brazylii	24 "	0,5%
Demii	23 "	0,4%
pozostałych	134 "	3,0%
R a z e m	4 509 osób	100,0%

Z tego emigracja zamorska objęła 3 441 osób /76,4% ogółu emigrantów stałych. Zamieszkali oni głównie w Stanach Zjednoczonych /69,9%/.

W wyjazdach okresowych brało udział 4 119 osób - 43,5% emigrujących /w tym 3 444 osoby wywiezione na przymusowe roboty do Niemiec/.

Kierunki emigracji okresowej:

Stany Zjednoczone	523 osób	12,0%
Francja	207 "	4,7%
Niemcy	197 "	4,5%
Niemcy - przymusowe roboty	3 444	78,8%
R a z e m	4 371 osób	100,0%

W emigracji sezonowej wzięło udział 840 osób. Biorąc pod uwagę fakt, że przed pierwszą wojną światową każdy emigrant brał przeciętnie trzy razy udział w wyjazdach na sezonowe roboty, a w okresie międzywojennym - pięć razy, to dowiadujemy się, że około 100 osób z powiatu wyjeżdżało na sezonowy zarobek w tych okresach czasu.

Kierunki emigracji sezonowej:

Niemcy	485 osób	57,7%
Czechosłowacja	177 "	21,1%
Francja	153 "	18,2%
pozostałe	25 "	3,0%
R a z e m	840 osób	100,0%

W tabeli nr 4 przedstawiono wszystkie rodzaje emigracji w poszczególnych okresach historycznych. Czytamy z niej, że na stałe najwięcej osób emigrowało w latach 1900-1913 /171 osób rocznie/. W tym samym okresie ponad 100 osób brało udział w wyjazdach sezonowych. W okresie międzywojennym nastąpił wyraźny spadek we wszystkich rodzajach emigracji, bowiem na stałe pozostawało poza granicami kraju już tylko około 50 osób rocznie, a w wyjazdach sezonowych brało udział około 70 osób rocznie.

Fakt ten był niewątpliwie wynikiem rozwijającego się przemysłu na terenie powiatu nowosądeckiego i wzrostem zatrudnienia poza rolnictwem. W roku 1931 w powiecie nowosądeckim na 100 osób zatrudnionych 75 osób pracowało w rolnictwie, a w takich powiatach rolniczych jak dąbrowski czy myślenicki wskaźnik zatrudnionych w rolnictwie utrzymywał się na poziomie lat sprzed pierwszej wojny światowej i wynosił 89,6 osób zatrudnionych w rolnictwie. Na roboty przymusowe w latach 1940-1944 Niemcy wywozili 888 osób rocznie, z tego poza granicami kraju na stałe pozostało 7% ogółu wywiezionych.

Współczesna emigracja z powiatu nowosądeckiego jest nieliczna i jak stwierdzono powyżej, odbywa się ona z racji powiązań rodzinnych. Szczególne tempo rozwoju gospodarczego powiatu, jakie występuje po drugiej wojnie światowej, a wyrażające się w rozbudowie przemysłu kluczowego jak i przemysłu miejscowego i rozwoju usług, stwarza duże możliwości zatrudnienia ludności rolniczej. Pojęcie emigracji zagranicznej, którą należy rozumieć "emigracja za chlebem" jest pojęciem historycznym.

Tabela nr 3

Nazwa gromady	Emigracja stała				Emigracja okresowa				Emigracja sezonowa			
	1900-1913		1919-1939		1900-1913		1919-1939		1900-1913		1919-1939	
	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K
Grzybów	26	21	-	15	5	2	-	-	10	6	-	-
Krynica	11	6	16	13	13	1	6	1	-	2	-	5
Muszyna	1	1	2	3	-	-	-	-	12	13	-	-
Piwniczna	59	39	5	4	1	-	2	-	-	-	8	4
Stary Sącz	212	60	58	42	-	2	1	3	195	135	-	-
Bieganice	40	17	9	10	5	-	1	1	-	-	-	-
Brzeźno	16	9	31	25	1	-	12	2	-	-	-	-
Chełmec	14	12	28	16	-	-	-	3	14	4	36	12
Gołkowice Górne	44	16	21	14	6	4	16	5	2	-	16	-
Grybów	45	12	6	7	23	-	-	-	-	-	-	-
Jazowsko	22	23	4	6	15	5	4	1	-	-	7	4
Kamionka Wielka	85	34	7	2	13	10	1	16	-	-	-	-
Kąclowa	46	22	28	18	3	-	11	8	-	-	14	5
Kłęczany	16	9	15	8	-	-	6	-	-	-	4	2
Kobyle Gródek	76	42	15	8	1	-	1	-	-	-	-	-
Korzenna	97	30	9	2	7	2	1	-	-	-	3	-
Krużłowa Wyzna	62	12	34	14	2	2	-	-	-	-	6	5
Lipnica Wielka	8	3	8	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Łabowa	35	20	7	5	-	-	-	-	-	-	-	-
Łącko	146	96	19	10	-	-	34	-	16	12	21	7
Łososina Dolna	2	-	3	-	5	-	-	-	-	-	-	-
Mochnaczka Wyzna	15	14	26	21	-	-	-	-	-	-	-	-
Mogilno	12	6	1	2	4	1	-	-	-	-	-	-
Muszyna	53	38	24	7	-	-	-	-	14	6	20	10
Nowojowa	25	23	8	10	2	-	1	1	3	1	-	-
Piątkowa	41	17	11	11	2	-	1	1	-	-	-	-
Piwniczna	59	35	52	14	5	3	4	1	1	1	7	1
Podegrodzie	30	28	18	10	1	-	-	-	-	-	1	-
Ptaszkowa	14	16	18	8	5	4	3	-	-	-	19	8
Rytko	57	36	16	7	13	-	10	5	12	6	11	3
Siedlce	27	23	18	8	4	1	19	7	-	-	2	-
Stary Sącz	106	78	42	25	150	160	50	25	-	-	17	8
Tęgoborse	40	11	21	8	11	1	10	4	9	-	-	-
Wielogłowy	34	19	5	14	-	-	-	-	-	-	3	4
R a z e m	1576	828	585	374	307	198	194	84	286	186	195	78

T a b e l a nr 4

Wielkość emigracji stałej, okresowej i sezonowej w latach 1900-1966

Okres emigracji	Emigracja stała			Emigracja okresowa			Emigracja sezonowa			Razem		
	ogólna liczba emigrantów	mężczyzn	kobiet	roczny wskaźnik emigracji	ogólna liczba emigrantów	mężczyzn	kobiet	roczny wskaźnik emigracji	ogólna liczba emigrantów		mężczyzn	kobiet
1900-1913	2404	1576	828	171,7	505	307	198	36,1	474	288	186	101,6
1914-1918	428	276	152	107,0	51	30	21	12,7	40	25	15	10,0
1919-1939	959	585	374	47,9	278	194	84	13,9	273	195	78	68,2
1940-1945	252x	153	99	50,4	3444	1999	1445	886,8				
1956-1966	466	233	233	40,6	93	60	33	9,3	53	52	1	5,1
R a z e m	4509	2823	1686		4371	2590	1781		840	560	280	9468

x/ W rubryce tej umieszczono osoby, biorące udział w przymusowych robotach w Niemczech, które po zakończeniu drugiej wojny światowej pozostały poza granicami kraju.

PRZYFISY

¹ J. K o z ł a n k a: Emigracja zagraniczna z powiatu dąbrowskiego w latach 1900-1965, Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie, z. 30, Prace Geograficzne IV, Kraków 1968; K. R e m i a n: Studia nad emigracją zagraniczną ludności powiatu brzeskiego. Problemy Polonii Zagranicznej. T. IV, Warszawa 1964-1965

² Zbiór ustaw i rozporządzeń administracyjnych opracowany przez Jerzego Pivockiego, T. III, wyd. 2, Lwów 1911, s. 300. Autor podaje, że na granicy austriacko-pruskiej do przejścia z Galicji na teren Śląska nie wymagano nawet żadnego zaświadczenia.

K. Z a w i s t o w i c z - A d a m s k a: Społeczność wiejska, LSW, Warszawa 1958, s. 214. Autorka, oceniając zjawisko emigracji ze wsi Zaborów w powiecie brzeskim, podaje fakt, że wiele osób emigrowało na zaproszenie swoich krewnych, wiele nielegalnie lub na dokumenty urodzonych na emigracji.

W. N a j d u s: Przez zieloną granicę. KiW, Warszawa 1964, s. 95.

³ S. S z c z e p a n o w s k i: Nędza Galicji w cyfrach. Lwów 1888, s. 22.

⁴ S. G ł a b i ń s k i: Emigracja i jej rola w gospodarce narodowej. Warszawa 1931, s. 14.

⁵ M. C i e c h o c i ń s k a: Próby walki z bezrobociem w Polsce międzywojennej. PWE, Warszawa 1965, s. 4.

⁶ L. K r z y w i c k i: Szkice z historii wychodźstwa, Kwartalnik Instytutu Emigracyjnego 1928, T. I i II, s. 87.

S. G r a b s k i: Projekt programu polityki ekonomicznej i finansowej w Polsce, Warszawa 1920, s. 13.

⁷ W rejestrze handlowym MTO znajdowały się: Bank Gospodarstwa Krajowego, Bank Polska Kasa Opieki i Państwowy Bank Rolny. Archiwum Akt Nowych, Dep. Konsul. E. I, Referat sekretarza Międzyministerialnej Komisji Emigracyjnej - A. Zarychta.

⁸ E. G r a b o w s k i: Wpływ wojny na liczbę ludności w Kongresówce, "Ekonomista", 1920, Nr 3, s. 67.

J. G u m k o w s k i: Młodzież polska podczas okupacji, Iskry, Warszawa 1966, s. 48.

⁹ W załączeniu pismo przewodnie Wydz. Ośw. skierowane do kierowników szkół.

¹⁰ Przez pojęcie emigracja stała - należy rozumieć wyjazd za granicę na nieokreślony z góry czas pobytu. Do tej grupy emigracyjnej zaliczone zostały osoby, które pozostały poza granicami kraju z różnych przyczyn i w różnych okresach historycznych.

Emigracja okresowa - pojęciem tym określono wyjazdy ludności, której pobyt poza granicami kraju trwał od 1 - 5 lat. Termin ten autorka zapożyczyła z przepisów administracyjnych i meldunkowych dotyczących ewidencji i ruchu ludności. Nie należy go jednak rozumieć dosłownie, ponieważ zameldowanie lub wymeldowanie na pobyt okresowy odnosi się do osób, które dokonały tej czynności na okres od 2 miesięcy do 5 lat, zaś autorka emigrację okresową traktuje jako wyjazd z kraju na czas od 1 - 5 lat.

Cddzielonego potraktowania wymaga tu okres lat 1940-1945. Obejmuje on bowiem osoby wywiezione na przymusowe roboty do Niemiec. Emigracja tego okresu nie mieści się w żadnych definicjach emigracyjnych. Bezsprzeczne dla wszystkich jest fakt, że przymusowe roboty w Niemczech pozostawiały poza granicami kraju pewien procent ludności polskiej, którą należy potraktować jako stałych emigrantów.

Emigracja sezonowa - terminem tym oznaczono wyjazdy ludności na sezonowe roboty. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że współczesna statystyka, prowadzona przez Biuro Paszportów Zagranicznych, ze względu na trwałość zjawisk wydziela emigrację stałą i czasową. Wydawać by się mogło, że emigracja okresowa nie występuje we współczesnym okresie. Badania terenowe i bezpośredni kontakt autorki z współczesnymi emigrantami, z którymi miała okazję zetknąć się w czasie swojego pobytu w 1967 roku w USA, wykazały jednak, że pewien procent emigrantów stara się o wyjazd stały /ze względu na zamiar podjęcia pracy zarobkowej/ i po kilkuletnim pobycie wraca do kraju. Zaś pewien pro-

cent emigrantów sezonowych przedłuża w polskich placówkach konsularnych swój pobyt nawet do dwóch lat.

11 Roczny wskaźnik emigracji stanowi iloraz ogólnej liczby emigrantów w stosunku do ilości lat, w których zjawisko występowało. I tak dla lat 1900-1913 wskaźnik ten uzyskano dzieląc ogólną liczbę emigrantów tego okresu przez lat czternaście, dla okresu międzywojennego przez lat dwadzieścia, dla okresów wojennych powyższe wskaźniki uzyskano dzieląc ogólną liczbę emigrantów z okresu I wojny światowej przez lat cztery, a dla okresu drugiej wojny światowej przez lat pięć.

12 Wskaźnik ten uzyskano dzieląc sumę wyjazdów przez liczbę osób biorących udział w emigracji sezonowej. W wyniku tych obliczeń okazało się, że każdy emigrant brał udział w wyjazdach sezonowych w latach 1900-1913 przeciętnie trzy razy, zaś w latach 1919-1939 - pięć razy.

13 F. B u j a k: Studia historyczne i społeczne. Lwów 1924, s. 151.

14 Jak wyżej, s. 157.

F. B u j a k: Maszkienice - wieś powiatu brzeskiego. Rozwój od 1900 - 1914, Kraków 1914.

15 F. B u j a k: Studia historyczne... s. 157.

16 H. G l i w i c: Materiał ludzki w gospodarce światowej. Warszawa 1934, T. II, s. 408. Na stronie 427 T. II autor podaje przeciętną roczną emigrację z Polski, która w latach 1890-1899 wynosiła 107 800 osób, 1899-1900 wynosiła 750 000 osób, 1910-1914 wynosiła 582 000 osób.

17 H. G l i w i c: Materiał ludzki ... s. 408.

18 Jaki on był faktycznie trudno dzisiaj odtworzyć z powodu braku opracowań naukowych i materiałów statystycznych.

19 J. L o t h, Z. P e t r e Ź y c k a: Geografia gospodarcza Polski. Warszawa 1950, s. 231. Autorzy ci dla zobrazowania tego zjawiska porównują przeludnienie agrarne Polski do przeludnienia wschodnich prowincji Chin.

20 Badania przeprowadzone przez Instytut Gospodarstwa Społecznego w 1933 roku wykazały, że 40% gospodarstw posiadało szkodną siłę roboczą, że ponad 50% młodzieży pozostającej w wsi nie znajdowało zatrudnienia. Przeważającą liczbę /81%/ szkodnych stanowiły dziewczęta w wieku 18-19 lat.

M. C i e s c h o c i k i s k a: Próby walki z bezrobociem w Polsce międzywojennej. PWE, Warszawa 1965, s. 17.

21 Zjawisko to przedstawił H. Gliwic, podając, że w latach 1926-1930 na 10 tys. mieszkańców emigrowało z Polski 60 osób. Pod względem wielkości emigracji wyprzedzała Polskę Irlandia, z której w tym czasie emigrowało 80 osób na 10 tys. mieszkańców.

H. G l i w i c: Materiał ludzki ... T. I, s. 229. Wg Mieszczanowskiego w tym czasie /1921-1931/ 18,3% ogólnego przyrostu naturalnego ludności wiejskiej stanowili emigrujący za granicę.

W. M i e s s c s a n o w s k i: Struktura agrarna Polski międzywojennej, Warszawa 1960, s. 311.

22 Ludność łemkowska brała udział w ruchach zagranicznych, ale zjawisko to ze względu na duże przesunięcia ludności wynikało ze zmiany granic, bardzo trudne jest dzisiaj do odtworzenia. /W czasie swojego pobytu w Stanach Zjednoczonych autorka spotkała w Lowell koło Bostonu niewielką grupę ludności łemkowskiej, pochodzącej z terenu województwa rzeszowskiego/. Ludność łemkowska kierowała się głównie do Kanady.

Por. W. T u r e k: Polacy w Monitobie: liczba i rozmieszczenie. Probl. Polonii Zagranicznej T. III, Warszawa 1962-1963

23 W Galicji w tym czasie ilość zgonów przewyższała rocznie o 300 tysięcy liczbę urodzeń /Małw Rocznik Statystyczny 1939, s. 40, tabl. 1/, a poza granicami kraju w tym czasie znalazło się 400 tysięcy osób /Por. j. w./.

24 K. Wachtl podaje liczbę 28 tysięcy Polaków szwercbowanych do armii na terenie Stanów Zjednoczonych. Po przeszkoleniu w obozach szkoleniowych pierwszy ich transport do Europy odjechał z Nowego Jorku 16 listopada 1916 r. Wojska te zostały wcielone do

utworzonej we Francji armii, którą dowodził gen. Józef Haller, /K. W a c h t l, Po-
lonia w Ameryce. Filadelfia 1944, s. 324/.

25 J. G u m k o w s k i: Młodsza polska podczas okupacji. Iskry, Warszawa 1966, s. 47.

26 Z. L a n d a u, J. T o m a s z e w s k i: Gospodarka Polski Międzywojen-
nej. T. I, 1918-1923, KiW, Warszawa 1967, s. 35.

27 J. w., s. 35.

28 Ruchy te regulowane były zarządzeniami władz państwowych i jakkolwiek występowały w dość dużych rozmiarach w powiecie nowosądeckim nie mieszczą się w ramach niniejszego opracowania.

29 J. Ł o ś: Zeszyty Planowania i Konstytucji. 1959, s. 20. Ponadto autor o-
bliczył, że w roku 1955/56 spożył ogółem na jedną osobę w rodzinie chłopskiej rów-
nało się zaledwie 67% takiego spożycia w rodzinie robotniczej.

K. K a u t s k y: Kwestia agrarna. Warszawa 1958, s. 308 stwierdza: "nie
można się spodziewać takiego podniesienia płacy robotników rolnych, które by powstrzy-
mały ucieczkę ze wsi, mimo, że ten środek zaradczy byłby niewątpliwie najlepszy".

30 Wszelkie wyjazdy zagraniczne, bez względu na ich cel, charakter i kierunek,
ujęte zostały w ustawie o paszportach z dnia 17 czerwca 1959 roku /Dz. U. z 1967 r.
Nr 17, poz. 81/ oraz w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Spraw Zagranicz-
nych z dnia 22 maja 1967 r. w sprawie zasad i trybu postępowania oraz właściwości
organów w sprawach paszportowych /Dz. U. z 1967 r. Nr 21, poz. 97/. Zagadnienie to w
zasadzie zostało ujęte w powyższym rozporządzeniu. Zgodnie z nim organem właściwym do
podejmowania decyzji w sprawie wydania paszportu na wyjazd stały jest Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych /§ 1, ust. 1, pkt. 3 rozporządzenia/.

31 Konstytucja i podstawowe akty ustawodawcze PRL /A. G w i ź d ź i J. Z a-
k r z e w s k a, Wydawnictwo Prawnicze. Warszawa 1958, s. 13/ Rodacy! Polski Komit-
tet Wyzwolenia Narodowego dążyć będzie do najszybszego powrotu emigracji do kraju i
podejmie kroki do zorganizowania tego powrotu. Jedynie dla agentów hitlerowskich i
dla tych, którzy zdradzili Polskę we wrześniu 1939, granice Rzeczypospolitej będą zam-
knięte.

32 W tym 74% mogą stanowić imigranci, posiadający już rodziny w Stanach Zjedno-
czonych, 10% - artyści, lekarze, naukowcy, 10% - pracownicy wykwalifikowani, 6% - u-
chodźcy polityczni /L. K o s i ń s k i: Geografia ludności. PWN, Warszawa 1967,
s. 126/. Ponadto władze amerykańskie żądają od zapraszającego zabezpieczenia mate-
rialnego imigranta, zarówno w emigracji stałej jak i czasowej.

33 W toku przeprowadzonych badań terenowych zarówno w kraju i za granicą okazało
się, że emigranci ci liczą na powrót do kraju, ponieważ inwestują w poseszowane w
Polsce gospodarstwa rolne. Znane są wypadki powrotu do kraju osób, które wyemigrowały
na stałe za granicę po 1956 roku

34 Roczna emigracja z Polski wyniosła około 200 tys. Statystyka Pracy 1932, z. 1,
s. 99, 1933, z. 1, s. 42, 1934, z. 1, s. 35.

35 Bill Dillinghama wydany w roku 1921 i Bill Johnsona z roku 1924 określały kwo-
ty imigracyjne do 2 i 3 procent w odniesieniu do liczby osób danej narodowości zamie-
szkałej na terytorium USA. Wyznaczone dla Polski kontyngent wynosił rocznie 25,8 tys.
osób rocznie po wydaniu Billu Dillinghama i 5-8 tys. po wydaniu Billu Johnsona /Sprawo-
wodanie z działalności Urzędu Emigracyjnego za rok 1921, s. 167/.

36 W roku 1923 na terenie Niemiec znajdowało się około 400 tys. polskich robo-
tników przemysłowych, głównie w Westfalii i Nardonii. /M. B a l s i g e r o w a: Pol-
skie wychodźstwo zarobkowe. Praca i Opieka Społeczna 1922, nr 3/4/. Zaś na roboty
sezonowe przybywało do tego kraju w owym czasie około 250 tys. osób. /M. F r e j-
l i c h: Polskie wychodźstwo zarobkowe w obwodzie przemysłowym westfalsko-nadreń-
skim. Kraków 1911, s. 58/.

Janina Kosłowska

EMIGRATION ABROAD FROM THE DISTRICT OF NOWY SĄCZ FROM 1900 TO 1966

The article presents the extent and general tendencies of emigration to foreign countries from the district of Nowy Sącz during five historical periods, viz., 1900 - 1913 and 1919 - 1939 /emigration of economic character/, 1914 - 1918 and 1940 - 1945 /emigration as a result of world wars/, and, finally, 1946 - 1966 /emigration based on family ties and interconnections between friends and neighbours/. This division into periods has been founded upon the different socio-economic and political situations typical of the particular periods.

The largest groups of population emigrated from the Nowy Sącz District before the First World War /when the annual average amounted to 585 persons staying permanently abroad/. In the period between the two world wars there was a considerable decrease in the extent of permanent emigration, coupled with a visible growth in the number of emigrants looking for casual, seasonal jobs abroad /1048 persons per year/.

Between 1900 and 1966, there were in all 9468 persons who emigrated abroad from the District of Nowy Sącz. Of this number, 4509 people settled permanently abroad /of whom 3146, i. e. 70 per cent of permanent emigrants, settled in the United States of America/.

After the Second World War the number of emigrants from the Districts has not been great. In most cases, emigration has been based on family ties and interconnections between neighbours, as well as upon the wish to gain a large amount of money in a relatively short time.

Янина КОЗЛОВСКА

ЗАГРАНИЧНАЯ ЭМИГРАЦИЯ ИЗ НОВО-СОУЧСКОГО ПОВЯТА В 1900-1966 гг.

Р е з ю м е

В статье обсуждаются размеры и направления заграничной эмиграции из Ново-Сучского повята в пяти исторических этапах: 1900-1913 и 1919-1939 - эмиграция, обусловленная экономическим положением района; 1914-1945 - потери вследствие Мировых войн; 1946-1966 - эмиграция вызванная семейными и соседскими связями. Периодизация была проведена с учетом перемены в социально-экономическо-политическом положении страны.

Самые численные группы населения Ново-Сучского повята эмигрировали до I Мировой войны /на постоянное жительство оставались за пределами страны до 585 человек в год/. В период между двумя Мировыми войнами эмиграция на постоянное жительство за кордоном значительно сократилась, не число эмигрантов, искавших временного заработка за пределами страны, резко возросло /1048 человек в год/.

Заграничная эмиграция из Ново-Сучского повята в 1900-1966 гг. определяется числом 9.468 человек. Из этого числа 4.509 человек осталось за кордоном навсегда, а 3.146 / 70 % эмигрантов оставшихся за кордоном/ поселились в США.

После II Мировой войны заграничная эмиграция из Ново-Сучского повята сократилась. Причиной ее бывает семейные и соседские связи с эмигрантами, а также желание быстрее обогатиться.